

voor Over-
schiedenis die
verweer.

nu, dat mijn
heeft tot de
hedese Kerk-

sen De Leen-
e met de be-
n hadden.
stemmig was
fectief moge-
gevraagd van

aad dat nooit
abuurde ker-
het oog op

keraad zich
ing — indien
over het waar
te laten en
aar te maken
d. W. alleen
n en die dus
met argumen-

ter een argu-
aakt, een be-
stellig aanlei-

kend.
dienst is door
gestelde offi-
volgende zin-
de hereniging
dijn geheel en
i.v. de werk-

in te lichten
naar kerkher-
de belijdenis-

neente na een
r tegen was
te situatie in
nog veel meer
hede weet ge-

ericht in „De
sel. Ieder weet

a de objectivi-
den Hartog

ar.
ur Glanerbrug
t oog op een

en die „wilde
duid!

LEENHOOTS.
niets aan toe,

uitlating van
re aangelegen-

enhouls leg ik
Chr. Gerefor-
aten, altijd een
erken erkende
ke maatschappij

l spreken over
i, om aan den
n nog pas ge-
steld geluid over-
ynode had ge-

in, daar komi
ijn vriend Jan
en ik eens op
eerste schiet-
r zou ik trach-
paal te raken.
el gevuld was
l terecht. Zoo-
en hazen me
fulder natuur-
lijk gezicht. Je
se niet in zijn
schikt om het
aar daar voel-
r, want konij-
en, maar plo-
pen en plopper
en dominee soms

r Overzet. De-
Gereformeerd
sioneerd Adju-
wel al over de
gekomen, want
Daar zal zijn
hebben, want
broeder Over-
noodig is, om-
van 1944 toch
gwording, dan
og veel harder
terkelijk leven

zegd in 1905, 1942, 1944, 1946, dat allemaal hetzelfde was, volgens eigen verklaring. Dat was dus een **situatie-teekening**. Die hadden we nu niet precies nodig. Speculaties over vervangingsformules, die men heden „belijdt“ op het oogenblik, waarin men zich heeft laten vertellen, dat die noodzakelijke belijdenis morgen wel verdwijnen zal, houden ons niet op. Ook ds Leenhouts zegt: het gaat niet om een wils-postulaat, doch om de openbare **maatstaven** voor de kerkelijke samenleving, die officieel in geding gebracht zijn in een lange procedurereeks, en sinds gehandhaafd:

c) de naam diplomaat betekent volgens de woordenboeken niets onbehoorlijks; er is goede en kwade diplomatie;

d) heb ik ds Leenhouts goed begrepen (onder b) dan ben ik het met hem eens op dit punt; en acht ik in de gegeven situatie een geluid als het zijne nuttig en noodzakelijk. En actueel. En dat is dan ook de reden, waarom ik de uitlating van ds de Wolff overnam. Want hier ligt het verschil tusschen de diplomatie die wij goed vinden en een andere, die wij kwaad achten. Niemand moet zaken van kerkelijk contact behandelen zonder duidelijke schriftelijke situatie-teekening inzake de uit de officiële stukken reconstrueerbare gronden van schorsing, afzetting, uit-het-verband-stooting e.d. De historie der zes, die de beter willende Oosterbeekenaars hebben beschaamd, levert het bewijs.
K. S.

„Nabij de verdwijning“?

Geref. Gesinsbl., nr 210, bevat een verslag van een rede, die ds B. A. Bos gehouden heeft in Assen na zijn overgang tot een andere kerkformatie. In dat verslag trof ons volgende passage:

Overigens wist ds Bos te vertellen, dat de Vervangingsformule L.I., zou worden afgeschaft. Nu kon dit nog niet, omdat het genadekarakter van het verbond in het geding was en omdat er over deze formule nog onderhandeld werd met de Chr. Geref. Kerk.
Tot zoover het bericht.

Wij weten voor dit overlijdensbericht-bij-voorbaat geen andere verklaring, dan dat ds Bos hier doorgeeft, wat hij in zijn geheime samensprekingen zal hebben gehoord. We bedoelen niet bepaald de laatste, want we hebben geen enkele bepaalde op het oog. Maar die voorspelling moet toch ergens op gronden, en zal geen pure constructie zijn uit de „logica der feiten“.

Vermoedelijk zullen de samensprekers van ds Bos niet heel en al gesticht zijn over de voorspelling. En evenmin hun kerken; die hooren daar ineens, dat men al bij voorbaat aanneemt, dat zij alles slikken en — inslikken.

Maar wij leggen het bericht toch vast, nu het door ds Bos publiek gemaakt is.

Of we ons verblijden over de aankondiging van de aanstaande verdwijning eener door ons bestreden formule? Dat hangt er maar van af. En juist daarom geven we de voorspelling door. Opdat niemand op vogelgeschrei acht geve.

Want het loslaten van een formule betekent alleen dan wat goeds, als die loslating is uit het geloof, naar de wet Gods Hem ter eer.

Het is publiek bekend, dat al jaren geleden in contact met chr. geref. menschen de hoogleraren Kuyper en Groshede zooveel te kennen gaven als; dat 1905 met plezier verdwijnen kon. Maar toch zijn er ná dien tijd ettelijke lieden mee uit ambt en eer en kerk geworpen. En sedert dien is 1905 wel „vervangen“, tenminste op één pietepetig puntje, maar is herhaaldelijk verzekerd, dat het toch **zákkelijk** gehandhaafd was.

Van praemature overlijdensberichten kan men dus weinig maken. Het eenige is, te onthouden, dat op dit oogenblik die vervangingsformule met goddelijk gezag bekleed heet, en dat ze, als dat **waar** is, zulks eeuwig blijven moet. En als dat niet mag, dan moet ze **dádólijk** (niet weggedaan doch) **herroepen** worden, ongeacht wat verder in de wereld te koop is.....

Overigens, die zes, die pas deze formule „beleden“ hebben, zullen die niet schrikken van deze voorspelling? Want volgens het verslag van ds Bos' rede in Assen, hierboven aangehaald, heeft ds Bos ook bij herhaling verzekerd, dat de vervangingsformule geheel in overeen-

stemming met de drie formulieren van eenigheid is.

Dat zullen de samensprekingsdeputaten ook wel vinden. Maar die zes hebben pas iets beleden, dat er mee overeenkomt; ze zeiden het zelf. Het zal hun dus spijten.

Ondergeteekende evenwel acht haar in strijd met de drie formulieren van eenigheid. Dat betekent dus, dat hij nog steeds een **ketter** is, als ds Bos gelijk heeft met zijn boweren.

En het betekent meteen, dat op het standpunt van ds Bos, en van degenen, die hem — naar we wel moeten aannemen — de verdwijning van de vervangingsformule hebben voorspeld, die „verdwijning“ der vervangingsformule niet beteekenen zal een materiele verloochening ervan. Het is goed, dat wij dit weten. En ook de Chr. Gereformeerden. Prof. v. d. Schuit schijnt de gemeene gratie te aanvaarden. Ik vermoed, dat hij de vervangingsformule niet aanvaardt, en dat hij met een bloot „formele“ van-de-tafel-neming niet content zal zijn. Als ik dus de dingen goed aanvoel, zal er niets gebeuren, dan alleen maar praten.

Overigens is het goed, dat thans naast dr H. N. Ridderbos ook ds B. A. Bos af en toe op tijd ons volk mededeelingen doet, die het kan onthouden.
K. S.

De Synode van Orange 529 (IV slot)

Daar staan ze naast elkaar! Orange en de Catechismus. Caesarius en Ursinus. Maar juist dit maakt ons huiverig zijn oordeel te onderschrijven. Het klinkt wel aannemelijk: Caesarius heeft niet alles van Augustinus kerkelijk willen vastleggen en Ursinus heeft niet alles van Calvijn geschikt geacht voor het kerkelijk onderricht. Maar: het zal toch niet gaan. Want in de eerste plaats heeft de Catechismus wel degelijk de leer van de volharding beleden o.a. in antwoord 1: „Waarom hij mij ook door Zijn Heiligen Geest van het eeuwige leven verzekert“ en in antwoord 54: „.....en dat ik daarvan (nml. van de gemeente) een levend lidmaat ben en eeuwig zal blijven“ en in vraag en antwoord 58: „Wat troost schept gij uit het artikel van het eeuwige leven? Dat, nademaal ik nu het beginsel der eeuwige vreugde in mijn hart gevoel, ik na dit leven volkomen zaligheid bezitten zal.....“ Ook spreekt de Catechismus vanuit het geloof in de verkiezing, zoo vaak over de volharding gesproken wordt en wordt de verkiezing beleden in antwoord 54: „.....een gemeente, tot het eeuwige leven uitverkoren.....“ Maar in de tweede plaats: wie parallelen zoeken wil moet, zooals reeds enkele malen opgemerkt werd, Caesarius niet naast Ursinus, maar naast Bogerman, Dordrechts voorzitter, plaatsen en moet Orange's canones vergelijken met de canones van Dordt. Want de kerkhistorische situatie van Caesarius — geroepen tegen de semi-pelagianen te profeteeren — is toch wel aanmerkelijk verschillend met de situatie van Ursinus en Olevianus die geroepen werden te spreken tot het kerkvolk en te leeren van de kerkjeugd. En in de derde plaats — en dit weegt het zwaarst — de Catechismus is vreemd aan kerkpolitieke formuleeringen. Inderdaad: óók in den Catechismus van Heidelberg is niet alles beleden, maar wát beleden is, is veilig vóór (want het Woord is eerlijk nagesproken) en een beveiliging tegen de ketterij. En in Dordrecht heeft men dan ook, nadat de remonstrantsche verzoeken om revisie o.a. van den Catechismus afgewezen waren en deze belijdenis dus bewaard was, de lijn van den Catechismus rustig verder kunnen trekken in de schoone hoofdstukken over verkiezing en volharding. Men zei toen — immers toen was er de roeping tegen de remonstrantsche zonen der gallische semi-pelagianen te profeteeren! — wel méér dan in den Catechismus was beleden **MAAR NIET WAT ANDERS**. Maar Orange heeft een grens aan de be-

„Het Vrije Volk“ over „Den Haag“

In „Het Vrije Volk“ (zie elders in dit nummer) schrijft L. H. Ruitenberg over de Haagsche synode en „de zes“:

De weg tot hereniging werd opengemaakt door de eigenlijke dogmatische uitspraak over de doop te preciseren en nog eens te verklaren.

„Gepreciseerd“.

„Nog eens verklaard“.

Dat is — te midden van velerlei vergissing in het betrokken artikel toch wel hetzelfde als wat ook wij hebben betoogd. En daarom is het ook onjuist, te beweren, dat met die bloote herhaling de weg tot „hereniging“ is „opengemaakt“. De auteur zegt:

In het kerkelijk leven is het gemakkelijker tien maal te splitsen dan éénmaal te herenigen.

Dat had men in 1944 moeten bedenken, toen men ons advies van 13 Dec. 1943 afwees met de daad. Het advies van wachten tot na den oorlog.
K. S.

POP. WETENSCH. SCHETSEN

lijdenis gegeven dáár, waar in deze concrete situatie de kerk juist tot profeteeren geroepen was. De strijd was immers begonnen, omdat Augustinus de kerk had teruggeroepen tot het Woord inzake de verkiezing, de onoverwinnelijke genade en de volharding der heiligen? Toen hadden de semi-pelagianen zich verzet. En in dat verzet hebben ze volhard. En als dan de Kerk in Orange spreken gaat, zwijgt ze — juist op de bedreigde punten. Daarom juist heeft m.i. dr de Jong helaas maar al te zeer gelijk, wanneer hij met het oog op dit gedeelte verklaart dat de wilsvrijheid uitdrukkelijk beleden werd in Orange⁴⁹⁾. Want wanneer tot de Kerk de roeping tot profeteeren komt en zij zwijgt, dan geldt niet de regel: niet alles wat verzwegen wordt, wordt ontkend, maar dan draagt het zwijgen tegen de ketterij het oordeel in zich van dien anderen regel: wie zwijgt, stemt toe.

Want noch de leer der praedestinatie, noch de leer der onoverwinnelijke genade, noch de leer der volharding wordt een plaats gegund in de uitspraken van Orange. Éénmaal noemt Orange de verkiezing. Dat is als zij haar vervloeking — het is de eenige maal dat dit bedachtzame concilie zich verheft om den banvloek te werpen! — slingert tegen hen die een praedestinatie tot het kwaad zouden leeren⁵⁰⁾. Het zou te ver voeren na te gaan hoe deze uitspraak is ontstaan. Zooveel is zeker: de semi-pelagianen hebben in hun bestrijding van de leer der verkiezing dezelfde fraaie methodes toegepast als de remonstranten ten tijde van de Dordtsche Synode. Ze hebben een caricatuur-voorstelling der schriftuurlijke leer over de verkiezing en verwerping onder den naam van de volgelingen van Augustinus onder het volk verbreid. Daartegen verzet Orange zich door uit te spreken niet te geloven dat er zijn die een voorbeschikking tot het kwaad zouden leeren, maar indien zij er zijn, dán zijn ze vervloekt. Och, wat lonkt Orange hier naar

⁴⁹⁾ Dr J. de Jong, a.w. I, bl. 202. De terminologie is natuurlijk roomsch.

⁵⁰⁾ Denzinger 200: Aliquos ad malum divina potestate praedestinos esse, non solum non credimus, sed etiam, si sunt, qui tantum mali credere velint, cum omni destinatione illis anathema dicimus — Wij gelooven echter niet alleen niet dat sommigen door goddelijke macht tot het kwaad voorbeschikt zijn, maar zelfs, indien er zijn, die iets zóó slechts zouden gelooven willen, dan spreken wij met volkomen verwensching over hen den banvloek uit.

werd hier de laatste tientallen jaren al ondermijnd door een voortvretend syncretisme“.

En nu moet ook niemand me meer vertellen dat inheemsche christenen van kwesties als in 1944 in Nederland aan de orde waren toch niets snappen. Want dan verwijst ik hen naar Mevrouw Overzet, die even goed over een en ander mee kan praten als haar man. Deze broeder en zijn vrouw hebben heel wat mogen doen voor onze militairen in Malang. Zij waren er steeds welkom en boden er een gezellig onderkomen. Wat heb ik daar dien nacht ook heerlijk geslapen onder echte ouderwetsche degelijke gewatteerde dekenz. Malang ligt namelijk hoog in het bergland, zoodat het klimaat er heerlijk is, nog heerlijker dan te Bandung. Dat betekent echter meteen, dat de nachten er zeer koud zijn, en dat je met welbehagen zoo'n echte hollandsche dikke deken over je rug heen trekt en er knus onder wegkruip. Natuurlijk verstond mevrouw Overzet het beter dan wie ook om echt Indisch eten klaar te maken. Dat is dan voor de liefhebbers en voor de fijnproevers. En dan maakte ze nog haar excuus omdat zij beweerde dat het nog lang niet was zooals het eigenlijk moest.

Onze militaire contactman in Malang was destijds de sergeant majoor Godschalk, neef van een broeder in Batavia van dienzelfden naam. Deze sergeant majoor was bij den militairen inlichtingendienst. En wie daarbij is, weet, wat er in het militaire leven al zoo te koop is.

Ze hebben een drukken en zeer veel van hun zenuwen vragenden dienst, deze mannen. Groote verantwoordelijkheden liggen op hun schouders. En wie dit

werk van den inlichtingendienst met een vrij geweten voor God en de menschen wil doen heeft het niet gemakkelijk. Denk maar eens aan vragen als:

„Waarom mag je je agenten vragen?“

„Welke methodes zijn wel, en welke niet geoorloofd om gevangen vijanden aan het spreken te krijgen?“

Bovendien staan deze menschen bloot aan het gevaar dat zij slaaf worden van dit inlichtingenwerk, er niet meer af kunnen blijven en daarvoor ook onnoodig kerkdiensten gaan verzuimen en in het algemeen voor het kerkwerk in den troep verloren raken. Gelukkig was br Godschalk in dezen strik niet gevangen, integendeel. Ook hij heeft veel voor het werk in Malang mogen beteekenen. Daarbij had hij dan te kampen met alle moeilijkheden die zich in het verstrooidenwerk voordoen.

Nu eens was de kring Malang talrijk, dan weer ingekrompen tot een twee- of drietal. De eene week alle troepen in de stad, de volgende week alles naar buiten.

Ikzelf trof het dan ook niet best. De jongens waren naar buiten en er was geen denken aan dat ik vervoer los zou krijgen voor een bezoek naar de posten. Veel te link om daar vrijwilligers aan te wagen. Zoodat ik in de stad had te blijven. Behalve een paar burgers viel daar nog een verpleger van het hospitaal te bezoeken.

Het bezoek aan dien verpleger kwam het eerst op het programma voor. Godschalk duide mij den weg uit en ik ging op weg op een fiets, gekleed in militair kaki, dat ik steeds draag als ik op verstrooidenreis ben. Na enkele straten doorgefietst te hebben had ik het gevoel verkeerd gefietst te zijn. En dat niet alleen,

ik had ook het gevoel, dat ik het beste deed maar gauw te verdwijnen uit het straatje waarin ik terecht gekomen was. Ik fietste eerst nog door, want ik had het gevoel een lafaard te zijn en me angstig te maken voor niets. Verbeelding toch! Doortrappen! Maar de alarmbel van binnen ging al harder luiden, en ik keerde om tot op een punt waar ik zeker wist weer op den weg te zijn die me door Godschalk gewezen was. Daarna kreeg ik langs den grooten weg het hospitaal in het oog. Ik had me eerst op een binnenwegje begeven, dat rechtstreekscheer naar het hospitaal leidde en dat helaas in meer dan één opzicht. Want op den avond van dezen dag vertelde Godschalk me, dat er omstreeks zoo en zoo laat in dat en dat straatje een nederlandsche militair, zelf hospitaalsoldaat zijnde, door twee in burger verkleede agenten van 'n moordploeg neergeschoten was. Genoemde moordenaars hadden achter dien militair gereden, die zelf ook op de fiets was, en toen in dat nauwe straatje hun revolver getrokken. De militair had de beweging van het trekken van het wapen in de spiegelruit van een winkel waargenomen en kon daardoor nog een manoeuvre maken waardoor het schot althans niet rechtstreeks doodlijk was.

Deze mededeelingen van den heer Godschalk maakten me duidelijk, dat nog geen vijf minuten nadat ik het bewuste straatje met het gevoel, dat ik een lafaard was, ontvlucht was, deze moorddaan was gepleegd.

Toen was ik toch wel erg dankbaar, dat ik omgekeerd was. De bewaarde hand Gods had zich weer eens duidelijk aan me getoond.
J. P. v. d. STOEL JR.